

# Arosfåglar

ARGANG 11 1986 NR 3

## REDAKTION

Chia Krantz Högviltsv 35 722 42 Västerås 33 19 70  
Thomas Skoglund Gulmästarstigen 4a 722 26 Västerås 13 81 76  
Nicias Backström Bakplåtsv 10 724 76 Västerås 35 48 97  
Ann-Britt Fernström Florag 19 724 61 Västerås 11 18 47

AROSFÅGLAR utges av VÄSTERÅS ORNITOLOGISKA KLUBBE, c/o Ulf Carlsson Byggmästarev 20, 734 00 Hallstahammar, och utkommer med fyra nummer per år. Tidningen och medlemskap i VOK erhålles genom att sätta in 40kr på postgiro nr **1 13 30-8**. Adressändringar sändes till Ulf Carlsson.

VOK har till ändamål att främja utforskandet och skyddet av (främst) Västerås kommuns fågelfauna, att verka för att hos allmänheten väcka och underhålla intresset för fågelfaunan. Dessa mål vill VOK försöka förverkliga bl a genom att ordna föredrag, exkursioner samt genom utgivning av AROSFÅGLAR fyra gånger per år.

## VÄSTERAS ORNITOLOGISKA KLUBB

Ordf Per Magnusson, Syrenvägen 92, 722 43 Västerås 330197  
V ordf Tomas Gustavsson, Stångjärnsg 212, 724 73 Västerås 359503  
Sekr Gunnar Lignell, Jaktplansg 1b, 723 48 Västerås 145617  
V sekr Lennart Gladh, Flintmästarg 53, 723 53 Västerås 124581  
Kassör Ulf Carlsson, Byggmästarev 20, 734 00 Hallstahammar 0220/15606  
Ledamöter Thomas Skoglund, Gulmästarstigen 4a, 722 26 Västerås 13 81 76  
Hans-Olof Hellkvist, Ekeholm Barkarbö, 725 91 Västerås 52026  
Ola Björclin, Narvavägen 9, 724 68 Västerås 131538  
Suppl Chia Krantz, Högviltsvägen 35, 722 42 Västerås 331970  
Bengt Johansson, Fullerövägen 21, 724 65 Västerås 116843  
Stugkommitté Thomas Skoglund (adress se ovan), Hans Larsson, Lars Dahlberg och Pentti Tatti.  
Rapportkommitté Hans-Olof Hellkvist (rapportmottagare, adress se ovan), Thomas Skoglund, Martin Green och Magnus Carlsson.  
Programkommitté Kerstin Jahnke, Ringduveg 133, 724 70 Västerås 357796  
Chia Krantz, Tomas Gustavsson och Folke Söderberg.

## FÅGELFAUNAN PÅ STRANDÄNGARNA VID RASTHOLMEN, ASKÖVIKEN, 1986.

Thomas Skoglund

### Bakgrund

I början av 1900-talet utnyttjades större delen av det som vi idag kallar för Rastisängen, som sidvalläng. Sidvallängar var ofta blötare marker än hårdvallängar. Båda typerna slåttrades och höet användes till djurfoder. Efter slåttern, som utfördes mycket senare på sommaren än vad som är brukligt på dagens vallar, tilläts djuren ibland beta ett stycke in på hösten. Man kan lätt föreställa sig artrikedomen bland såväl rastande och häckande fåglar, såväl som bland örter och gräs.

Efter hand minskade slätterbruket och kreatursbete blev den dominerande hövdformen på strandängen. Därigenom hölls ängen öppen till nytta för de flesta fågelarter, som trivdes på slätterängen. Däremot kan man tänka sig att fröproduktionen hos t ex starrerna minskade genom betet till förfång för änder m fl.

Enligt vad jag känner till upphörde betet på Rastisängen i början av 1960-talet. Därefter började en igenväxning med inledningsvis högvuxna gräs, som sedan avlöstes av al och viden. I takt med tuvernars tillväxt och förbuskningen av ängen försvann tofsvipor och andra hävdberoende fågelarter. Växternas artantal minskade drastiskt. Jag har visserligen inga belägg för att förloppet på Rastisängen varit just så som jag beskrivit det, men å andra sidan talar allmän kunskap om växtsamhällens dynamik på strandängar (t ex Larsson 1976) för denna bild.

### Restaurering av strandängen

Hösten 1985 inleddes arbetet med en av många efterlängtd restaurering av Rastisängen. Med gott hopp om att en arrendator på Askö gård skulle låta ett större antal hästar beta ängen, lät man med hjälp av ett traktordrivet aggregat fräsa upp en ca 25 m bred och ca 400 m lång rensa av ängen där denna övergår i vass, dvs ca 1/20 av det drygt 20 ha stora området. Dessutom brändes en mindre del och nästan samtliga videbuskage röjdes.

### Inventering av fågelfaunan

För att på ett enkelt sätt följa upp i vilken omfattning i första hand våtmarksberoende fågelarter skulle utnyttja ängen, placerades en pärm med blanketter i lådan vid Rastholmen. Besökare ombads anteckna vilka fågel-

### Vegetationens utveckling

Efter ett par månaders bete av ca fem hästar kunde i början av september bl a följande iakttagelser i vegetationens utveckling göras. De maskinbearbetade ytorna hade betats väl av hästarna, dock med undantag av områden med jättegröe, som tycktes ratas. Detta kan i och för sig synas märkligt, då detta gräs infördes på 1800-talet för foderodlingsändamål (referenser i Malmgren 1982). Övriga delar har påverkats mycket litet. Skillnaden i artantal vad gäller växter var påfallande. Givetvis hade de röjda videbuskarna skjutit meterhöga rotskott.

### Slutsatser

Man kan konstatera att hästarna har varit mycket effektiva betesdjur, men tydligen endast där betesmarken bearbetas på något sätt. Den utförda fräsningen hösten 1985 resulterade bl a i att tuvorna slogs sönder, samt att andra och fler växtarter än grenrör, som var helt dominerande, fick livsutrymme. Steen (1957) har poängterat, att grenröret i Uppland är synnerligen beteskänsligt, vilket av Malmgren (1982) framhålls vara en överdrift vad gäller västmanländska förhållanden. Männe är det tuvigheten, som vid Asköviken orsakat att hästarna undvikit de oarbetade delarna.

### Förslag till fortsatta restaureringsåtgärder

Bl a mot bakgrund av vad som ovan sagts, vill jag lämna följande förslag till fortsatta restaureringsåtgärder:

1. Maskinell bearbetning av hela ängsytan, samt ett stycke ut i bladvassbältet för att påskynda bildandet av en s k blå bärd.
2. Man bör som målsättning ha, att få en så stor och sammanhängande yta som möjligt, som är träd- och busklös. Därför bör den lilla gruppen av alar (ca 10 st) väster om Rastholmen avverkas, liksom alla övriga träd och buskar ute på ängen. Dock kan enstaka en- och nyponbuskar m längst i nordost sparas. Även den eller de knäkepillar som står innanför stängslet bör avlägsnas.
3. Fortsatt bete, men med väsentligt ökat betestryck, förslagsvis ett djur/ha. Som komplement skulle eventuellt några nötkreatur kunna vara värdefullt, särskilt med tanke på dessa djurs förtju-ning i att beta bladvass (och kanske även jättegröe).

arter, som iakttogs. Gensvaret blev måttligt, men ett visst material erhöles och detta redovisas i appendix I.

Området har inventerats med avseende på häckande fåglar nästan årligen 1976-84 (P Magnusson, opubl). Dessutom har området ingått i häckfågelinventeringar av större områden 1982 (Skoglund 1983), samt 1985 och 1986 (Skoglund 1985 och opubl). Mellan de båda inventeringsserierna låter sig eventuellt jämförelser kunna göras, men någon sådan studie har hittills inte gjorts. Jag skall därför här endast redovisa resultaten från åren 1982 och 1985-86. Det skall samtidigt understrykas, att resultaten från 1986 är preliminära, se f ö appendix II.

### Häckande fåglar

Den häckande fågelfaunan på Rastisängen har inte genomgått några drastiska förändringar, vilket inte heller var att vänta, då de utförda åtgärderna hösten 1985 var ganska små, areellt sett. Dock har man det utsökta nöjet att hälsa tofsvipan välkommen åter som medlem av häckfågelfaunan på ängen. Visserligen har vipan även för bara några år sedan noterats som häckande, se t ex appendix 2, men detta har då begivits sig på den del, som av markägaren hävdades som öker. Årets häckningsförsök, som f ö troligen lyckades i den meningen att åtminstone någon unge kläcktes, gjordes dock i det maskinellt bearbetade området! Kan det bli annat än godkänt?! En annan art, som troligen också den gynnades av åtgärderna, är guldrilan. Övriga inventerade arter höll i stort sett sina numerärer - och då skall man ändå ha i minnet, att i stort sett samtliga videbuskage röjdes 1985.

### Rastande fåglar

När det gäller rastande och övriga näringssökande fåglar, som inte häckar på själva ängen, är jämförelsematerialet bakåt i tiden i stort sett obefintligt. Emellertid har ängen under åtminstone de senaste 20 åren inte haft just någon funktion som rastplats för t ex änder och vadare, inte ens vid kraftiga vårflöden (egna iakttagelser). Mot den bakgrunden, samt att vattenståndet i maj var osedvanligt högt, skall årets resultat ses.

Några av de mest positiva inslagen bland rastarna 1986 var t ex brushanarna i början av maj liksom övriga vadare vid samma tid, årtå, skedand, svarttärna vid ett tillfälle i början av juni, samt även återflyttande (?) grönenor i mitten av samma månad.

4. På sikt bör man eftersträva att återställa den tidigare övergången från fast, betad hagmark till fuktäng längs hela sträckan mellan Rastholmen och "Tornudden". Detta innebär att all yngre al, inklusive dungen öster om Rastholmen, som vuxit upp de senaste 25 åren, röjs, liksom videbuskagen.

#### Litteratur

- Larsson, A. 1976. Den sydsvenska fuktängen, vegetation, dynamik och skötsel. Medd från Avd för ekologisk botanik, Lunds universitet. Nr 31.
- Malmgren, U. 1982. Västmanlands flora. Förlagstjänsten. Stockholm.
- Skoglund, T. 1983. Häckfågelfaunan i Askö-Tidöområdet 1982. Länsstyrelsen i Västmanlands län informerar, nr 2.
- Skoglund, T. 1985. Häckfågelfaunan i naturreservatet Asköviken 1985. Stencil, 4 s + bilaga.
- Skoglund, T och Berg, Å. 1985. Invallning vid Asköviken - effekter på fågelfaunan. Vår Fågelvärld, Supplement 10: 41-46.
- Steen, E. 1957. Betningens inverkan på växtlighet och mark i en mälstraränding. Statens Jordbruksförsök. Medd 83. Stockholm.

Thomas Skoglund  
Gulmärestigen 4 A  
S-722 26 VASTERÅS

Appendix I. Rastande fåglar på Rastisängen 8.4 - 18.6 1986. Endast de datum där någon observation föreligger har upptagits i tabellhuvudena. Siffrorna avser antal rastande eller på annat sätt näringsökande fåglar på ängen. Med '+' menas att arten observerats, men ej räknats.

Art	april			16 17		
	8	9	12	13	14	16

grågås						2
tofsvipa	2	2	2	2	1	
enkelbeckasin						1
ängspiplärka	5	5	5	5	5	2

Art	april			maj		
	25	27	30	1	2	4

kanadagås				2		2
kricka			24		12	2
gräsand			6	7		6
ärta					1	1
skedand				3		1
brunand						
tofsvipa				2	1	2
brushane						1
enkelbeckasin	2	5	20	5	2	5
gluttsnäppa						1
grönbensa						6
ängspiplärka	15	20	100	100	5	5
gulärta			2			5
sädesärta					10	30

Art	8 maj	9 maj	17 maj
knölsvan			2
kanadagås	2		1
gräsand	4		1
ärta			1
tofsvipa	2	1	1
brushane	18	41	
enkelbeckasin	6	5	4
grönbens	5	15	+
ängspiplärka	8	+	
gulärta	10	+	
sädesärta	10		

Art	23 maj	-	juni	6

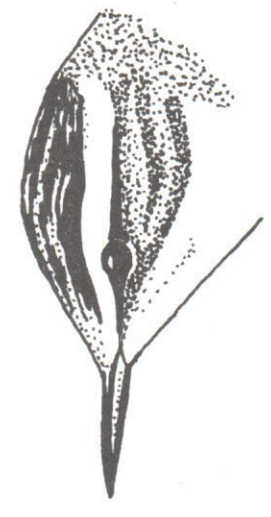
Inga noteringar

Art	9 juni	10 juni	14 juni	18 juni
kanadagås	2			
gräsand	1			
tofsvipa	3	2		6
enkelbeckasin	2	3	1	1
skogsnäppa	1			
grönbens				7
skrattnäs	4			
svarttärna	1			
ängspiplärka	2			2
gulärta	4	2	1	4
sädesärta	1			

Appendix II. Häckande fåglar på Rastisängen 1982 samt 1985 och 1986. Med utelämnad uppgift avses att ingen sådan finns dokumenterad; med 'x' avses att arten häckade, men att antalet par är okänt (dokumenterat i Skoglund & Berg 1985).

Art	Antal häckande par		
	1982	1985	1986
kornknarr <u>Crex crex</u>	0	1	0
tofsvipa <u>Vanellus vanellus</u>	1	0	1
enkelbeckasin <u>Gallinago gallinago</u>	3	3	4
ängspiplärka <u>Anthus pratensis</u>	1	2	2
gulärta <u>Motacilla flava</u>	1	0	3
sädesärta <u>M. alba</u>	0		
buskkvätta <u>Saxicola rubetra</u>	x	6	6
gräshoppsångare <u>Locustella naevia</u>	4	5	5
flodsångare <u>L. fluviatilis</u>	0	0	1
sävsångare <u>Acrocephalus schoenobaenus</u>	x		
kärrsångare <u>A. palustris</u>	2	1	3
rörsångare <u>A. scirpaceus</u>	0		
törnsångare <u>Sylvia communis</u>	x	1	1
törnskata <u>Lanius collurio</u>	x	1	1
rosenfink <u>Carpodacus erythrinus</u>	6	2	4
sävsparrv <u>Emberiza schoeniclus</u>	x		

Antal våtmarksarter 12 ≥ 9 ≥ 11 ≥ 8



DG-80

Daniel Green